

De Koninklijke Marechaussee en de uitbreiding naar het Noorden.

Reeks artikelen over de geschiedenis van het Wapen, deel V

Door dr. J.P.E.G. Smeets

In het laatste kwart van de negentiende eeuw was er een duidelijke emancipatie van de Nederlandse arbeider aan de gang. Vooral in de provincies Friesland, Groningen en Drenthe verenigden zich arbeiders in de opkomende industrie met landarbeiders en dagloners in vakbonden. Door eendracht en saamhorigheid hoopten zij de fabrieksdirecteuren en grote landeigenaren te dwingen hogere lonen uit te betalen en de arbeidsvoorwaarden te verbeteren. Hét middel om deze eisen kracht bij te zetten werd de staking. Vanaf 1880 werd steeds vaker gestaakt en dit ging gepaard met het gebruik van geweld tegen arbeiders die er wel voor kozen door te werken. Uiteraard kwam dan de openbare orde in het geding en werden bestuur en politie gedwongen hiertegen op te treden.

Aangezien ordeverstoringen steeds vaker en grootschaliger plaatsvonden stond de plaatselijke politie, die kampte met personeelstekorten en gebrek aan materieel, voor een groot probleem. Verschillende malen dreigde zij door grote aantallen stakers onder de voet gelopen te worden. De provinciale en gemeentelijke autoriteiten waren zich welbewust van dit manco en verzochten in Den Haag om hulp van de centrale overheid. De verantwoordelijke bewindslieden stonden nu voor de keuze welk korps naar het woelige Noorden te sturen. Als een soort compromis werd besloten rijksveldwachters én marechaussees te zenden en hen gezamenlijk te laten opereren.

De samenwerking tussen beide korpsen was echter zeer gebrekkig aangezien er enorme verschillen in mobiliteit tussen de Rijksveldwacht en de Koninklijke Marechaussee bestonden. De marechaussees waren grotendeels bereden en waren voor die dagen uiterst snel inzetbaar. Veel minder gold dit voor de rijksveldwachters, die werden pas in latere jaren uitgerust met een dienstfiets. Bovendien was het gebruik van paarden bij allerlei opstootjes van groot nut. De grote dieren boezemden ontzag in en werkten zo vaak preventief zodat excessief geweld achterwege kon blijven.

Vanwege de strubbelingen in het Noorden werd de principiële discussie of Nederland een militaire dan wel burgerlijke rijkspolitie zou moeten hebben weer nieuw leven ingeblazen.

De voor- en tegenstanders van de Koninklijke Marechaussee en de Rijksveldwacht vlogen elkaar continu in de haren. Volgens de tegenstanders van de Marechaussee traden de gendarmen te hard en onbesuisd op en waren deze jonge mannen gespeend van de nodige ervaring. Tegenstanders van de Rijksveldwacht verweten het korps veel te bezadigd te zijn en geen pit te hebben. Dit werd vooral geweten aan de relatief hoge leeftijd van de rijksveldwachters. Enigszins merkwaardig is dat wel als men bedenkt dat veel leden van dit korps oorspronkelijk van de Koninklijke Marechaussee afkomstig waren. De vileine opmerkingen vlogen over en weer en de sfeer werd er niet beter op. Uiteindelijk gaf het feit dat de Koninklijke Marechaussee een bereden wapen was de doorslag in de discussie. De drie noordelijke provincies waren zeer uitgestrekt en daarom was de Rijksveldwacht met zijn beperkte mobiliteit in het nadeel ten opzichte van het gendarmeriekorps.

Hiermee was de kogel door de kerk en werd besloten de Koninklijke Marechaussee aanzienlijk uit te breiden. Er zou in Friesland, Groningen en Drenthe een nieuwe divisie worden opgericht en zijn er nieuwe brigades in de belangrijkste plaatsen uitgezet. Hoewel deze uitbreiding voor de Koninklijke Marechaussee een overwinning was, waren er echter ook grote nadelen. Zo was het al helemaal niet eenvoudig genoeg gekwalificeerd personeel naar het Noorden te zenden. Een gedegen politieopleiding kostte nu eenmaal tijd en het was niet mogelijk deze mensen uit een hoge hoed te toveren. Bovendien waren veel marechaussees, die al jarenlang in het Zuiden dienden, niet al te enthousiast om naar het onbekende en verre Noorden te worden gestuurd. Al met al een zware dobber voor de leiding van het Wapen om alles in goede banen te leiden. Nadat de nieuwe organisatie zijn beslag had gekregen kon de discussie over Rijksveldwacht óf Marechaussee een nieuwe fase ingaan. In 1899 mocht de Staatscommissie-Kist zich over het rijkspolitievraagstuk buigen. Voor velen mosterd na de maaltijd.

Een van de stakingsleiders namens de Moderne Landarbeidersbond was de heer Hilgenga, die hier ergens in het Oldambt een groep stakers toespreekt (Nieuwsblad van het Noorden).